

Sankt Martins täcke

Förebilden

Det finns en bild som jag haft med mig länge. Det är Simone Martinis (c 1280 - 1344) Sankt Martins dröm (1312-17). Fresken finns i Cappella di San Martino, i nedre delen av kyrkan San Francesco i Assisi¹.

Målningen ingår i en svit som skildrar helgonet Martins av Tours levnad. Förhistorien till bilden av den sovande Martin är att han inte har haft några pengar att ge en halvnaken tiggare en vinterdag i stadporten i Amiens år 335, men han delade sin soldatkappa och gav tiggaren hälften.²

På natten såg han Kristus komma, iklädd det stycke av manteln, som han hade givit åt den fattige, och han hörde honom säga till änglarna, som omgävo honom: 'Martinus, som ännu är katekumen, har beklätt mig med denna klädnad.'³

Den här rutiga filten har jag länge velat väva. När vi sommaren 2013 fick lov att inreda kammaren i stormansgården på Middelaldercentret på Bornholm⁴ med textilier, och också bo i kammaren, behövde vi en filt till bädden. Det blev alltså sankt Martins täcke.⁵

Bilden med sankt Martins dröm skildrar en italiensk högreståndsmiljö. Den sovande framställs genom målarens val av textilier som mycket förnäm. Standarden svarar inte alls mot hur Martin levde som biskop av Tours, där han valt en mycket enkel och asketisk standard. Den luxuösa miljön på målningen har syftet att ge en signal om hur betydelsfull han som drömmare är.

Vi ville på stormansgården visa att de medeltida miljöerna var textilrika och färgsprakande, inte alls så som de rekonstruerade museimiljöerna oftast är, textilfattiga och färglösa.

Filten är avbildad på en italiensk muralmålning på 1310-talet. Stormansgården skildrar en befäst gård före 1350. (befästa gårdar förekom i Danmark cirka 1250 – 1350, under den s k kongeløse tid). Målningen och stormansgården är alltså samtida. Att vi spelade året 1375 i somras på Bornholm saknar därför betydelse i sammanhanget.

Man kan undersöka hur en italiensk filt kan tänkas hamna i Norden. Det är helt klart rimligt att så skedde. Men att studera handeln och handelsvägarna under första hälften av 1300-talet kräver en egen undersökning.

1 <http://www.ilibrio.org/wm/paint/auth/martini/> (2014-02-04)

2 Régine Pernoud, Martin of Tours (2006). Sid 27f

3 Citat från: Jacobus de Voragine, Helgonlegender. Valda stycken ur Legenda Aurea (1928). Sid 244

4 www.bornholmsmiddelaldercenter.dk

5 Om sommaren 2013, textilierna och berättelsen, skriver vi på bloggen naama.textilverkstad.se

Tolkningen

Materiallet

En fråga inför bilden blir: Är det en filt i ull eller i siden som är avbildad. Det är en högre-ståndsmiljö. Sängens lakan har fina hålsömmar. Det skulle mycket väl kunna vara ett sidentyg. Jag har hela tiden velat väva filten i en tunn kamgarmskvalité och sett den på det sättet framför mig. Därför blev jag glad när jag läste vad Monnas skriver om tygerna i målningen.

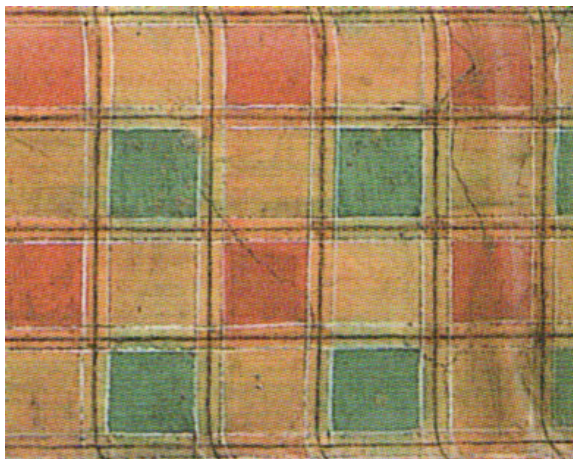
In Simone's fresco of the Dream of St Martin, in the chapel of St Martin in the Lower Church of San Francesco at Assisi, the bed is hung with a Hispano-Moresque silk whose geometric pattern is sharply foreshortened at the head, providing recession, while the pattern of the chequered wollen blanket curves around the sleeping figure.⁶

Det här är en bok främst om siden där Monnas jämför avbildade sidentyger med bevarade tyger och hon visar på en stor överensstämmelse. Målarna har haft riktiga tyger att måla efter! Det intressanta är att hon utgår från att den här filten är vävd i ull. Så jag känner att jag står på tillräckligt fast mark när jag väljer ull som material.

Inredningstextilier på medeltiden vävdes ofta av kamgarn, som ger en slätare yta än kardgarnerna. Kamgarnets släta yta gör tygerna lättare att hålla rena. Filten faller i tunna, mjuka veck, det gällde att hitta ett relativt tunt garn. Jag gör som vävaren på medeltiden, då alla moment var uppdelade på olika yrken, köper mitt garn från den som spinner och låter färgaren färga garnet. Efter en del letande hittade jag mitt garn i Danmark och där fanns också de färger som passade. Tyvärr är det mycket svårt att få tag i entrådiga kamgarmsgarner, så det fick bli ett tvåtrådigt.

Rutorna

Rutorna ser lite olika ut på olika delar av filten. I den del som ligger ner mot golvet ser man röda, gröna och gula rutor. Men i en annan del så är de gula rutorna mer ljusgröna.

Det finns en detaljbild i boken. På den ser man att penselstråken på den högra bilden är röda och gröna som korsar varandra. Går man på den bilden så blir tolkningen en vanlig rutig väv i rött och grönt. För att få till de gula rutorna hade man måst använda en något mer komplicerad vävteknik.

⁶ Monnas, Lisa, Merchants, Princes and Painters. Silk Fabrics in Italian and Northern Paintings 1300-1550. 2008.

Vävning

Jag beslöt mig för den enklare varianten, och att väva med en liksidig 4-skafts kypert. En vanlig bindningen på den tiden. På grund av färgerna i sängomhängena är de vita smala ränderna utbytta mot svagt guldgula.

Det började med en provvävning för att få fram den täthet som ger ett fall på tyget så som det är avbildat. Därefter räknade jag rutor för att få fram en rimlig storlek på rutorna och hur många trådar som skulle ingå i varje ruta. Trådantalet i rutorna skulle också stämma med den vävbredd jag räknade med.

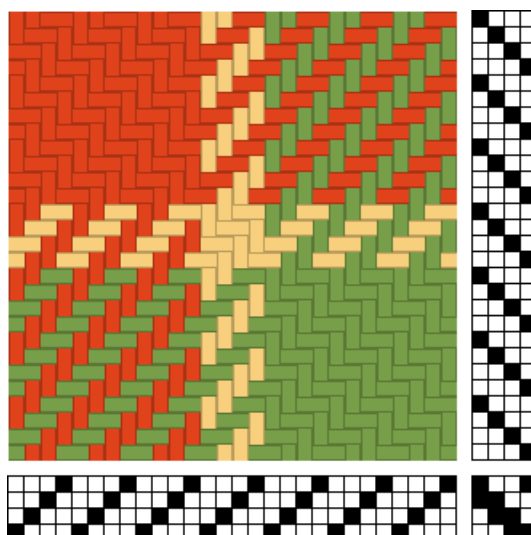
Eftersom det här är en tolkning av en bild har jag inte utgått från något arkeologiskt material vad gäller tätheter mm. Garnet jag fått tag på bestämmer det. Men jag skulle med all säkerhet kunna leta reda på något tygfragment som stämmer med det här.

Jag har vävt filten på min moderna vävstol. Den fungerar på samma sätt som den medeltida vävstolen med horisontell varp. Skälbildningen sker på samma sätt, skyttlar för inslagsgarnet ser likadana ut, så resultatet blir det samma.

Min vävstol har en invändig bredd på 160 cm. Jag gjorde varpen 163 cm bred, det sker ju en invävning, så tyget fick gott plats på tygbommen. Varpen hade till och med kunnat vara lite bredare! Och jag hade klarat att skyttla ännu en bit bredare. Filten blir ändå inte riktigt så bred att den kan hänga ner så fint som på bilden. På dagen, när det var öppet för besökare, bäddade vi med filten tvärs över sängen. Då fick vi filten att falla vackert.

Jag klarade med marginal en vävbredd på 163 cm. Det här måste visa på att det finns ingen grund för uppfattningen att när den horisontella vävstolen kom i bruk blev vävbredden smalare på grund av att en ensam person inte klarade av breda vävar. Det påstås att en fullvuxen man inte kunde nå att väva mer än 130-140 cm.⁷ Sådana påståenden skulle aldrig en arkeolog som också kan väva kunna komma med.

Ett kamgarnstyg kräver ingen omfattande efterbehandling. Filten (filtarna, det blev två stycken) är tvättade för hand i ulltvättmedel och genomångade med ångstrykjärn.

⁷ Bl a i Katrin Kania, *Kleidung im mittelalter* (2010) sid 56 f

Resultatet

Tyget har det mjuka, lite tunga fall som jag ville få fram. Jag har hållit slaget så jämnt i vävens all sex meter, att de två lika långa filtarna skulle kunna sys samman på mitten med full överensstämmelse av rutorna. Tillsammans med övriga textilier blev sängen just så framträdande i kammaren som jag tänkt mig.

Under vävningens gång löste jag hur en filt med de gula rutorna kan vävas. Det för bli nästa filt.

Filten ligger inte så där vackert ut över golvet som på bilden men det beror mest på alla besökare med smutsiga skor.

På hemsidan finns en redogörelse för hur det blev i kammaren 2013⁸

⁸ http://textilverkstad.se/risma/bornholm_2013.html (2014-02-05)